



«РЕВОЛЮЦИЯНЫҢ ЧАЛБЫЖЫ»

ТЫВА БИЛЕ ХАКАСИЯ: ЧАРЫШТЫҢ ИИИ СОВХОЗТА

«МОСКОВСКИЙ»

Тыва АССР-нің «Революцияның чалбыжы» совхозу біле Хакас автономиялы облыста «Московский» ұсақжылдыға заво- дуның коллективтері боттарының арасында оған кәш чыл улаштыр чарыш келген. Ол чарыш ийи ажал-ағылдың бүдүрүгөнін ажалымын улам-на бедди көдүрүгө, үдүрү турар чогадычыны шынарын ажалдыктың, ажал-ишчилердің чогадычыны инициативасын хөгжүдө- ринге дуаалап турар.

ЧАРЫШ- ЧОННУҢ ЧОГААДЫЛГАЗЫ 1978 ЯНВАРЬ №1 СОЦИАЛИСТИК ЧАРЫШ ЭКРАНЫ

«Амгы үс-чадада социалистик чарыш шынар тала- зы-биле чаа хевирлерди, чаа онзагай чүүлдерди апарган. Бөгүн чарыш эртем-техниктиг революция- дан чарылбас. Ол ажыктыг чоруктун болгаш шы- нарын айтыргыларын долгандыр улам-на улуу-би- ле мөөнөттүнип турар. Ол эң-не эки улус ажал- агый түнелдерин чедип алырыңче угаанган. Ол миллион-миллион кижилерин инициативасы бол- гаш эрес-сүлдүгү күш-ажылы тодаргай-биле иле- реттинген уткуштур планнар-биле эң-не ыяк хөл- башкан.»

Л. И. БРЕЖНЕВ.

ЮБИЛЕЙЛИГ ЧЫЛДА

ССР-нің чаа Конституциясынын төлөвисин бүтү улу- стун чугаалажы өөрү турганга чыгырды «Револю- цияны» совхозтун бүтү ажал-ишчилери, бригада- лары, фермалары чаа Конституцияга болгаш Уаг Уктары- нын 60 чыл оюнга алаар болдуруп, бедиктен социалистик ху- дааларын атай турган. Олар ол хулааларын алдары- биле күсөткөн дээрин ам демелээр фермалык коллектив- тин бүдүрүгө болгаш күрүгө сазарын талазы-биле чаа планна хулаа бериле — октябрь. 1-де күсөткөн дугайын релюцияны, 600 тонна сүтү күрүгө сазар планы 705 тонна ичмалды күсөткөн. Уаг Уктарынын юбилейге алаар кылдыр 200 тонна сүтү сазарын немей хулаалгаш, оңу база чыл тоңууңче чедип чедикшиңиз күсөткөн.

Александр Тунай, тракторис- тер Александр Ефремов, Нико- лай Ефимов, бизза ажалдыкы Людмила Гудышева болгаш оңе-да дык хой ажал-ишчилер беш чылдык ийи чыл- ның планын юбилейге чедип бүтү күсөткөн. Совхозтун коллективни инициатива- биле оңу беш чылдык ийи чыл- ның планын ажалдыкы чедип бүтү күсөткөн. Соңу чылдык бө үшкү чылдык чедикшиңиз доо- зарыңга үдө-на, салдыган деп. эртек юбилейге чылдык түнелдерин үдүрүшпөө, ам чугаалап болур. Ажал-ағыл шынарым үренип-биле халырттыган, бо чылдык ажал- агый дүңгө хөргөзүр терин барык-ла бүрүк-биле белеткен, дүңкү кварталда техника септариянын планын күсөткөн, механизаторларын бүтү-ниги өөрелдиге эки чорук, мал кыштагылашкыны багыт авер артыр турар. Ичмалдажык беш чылдык үшкү чылдык оналдары ажалк уаг болгаш пармы, харымсалгалы. СЭКП ТК-нык декабрь (1977 ч.) Планумунун шийтүүлериңе, СЭКП ТК- ның Чыгыш секретары, ССР-нің Дюди Советинин Президиумунун Даргазы ш. И. И. Брежневтин чугаалады айты- тылган чугаадык болгаш түнелдерге дүштүр, ол чугаа до- кументаларын амдыралга боттардыр дөш совхозтун кол- лектив, партия, профсоюз болгаш комсомол организация- лары, тускай артемилерди уаг ажалдык чорудар. Бештиң совхозуусуна эң-не ол чүе—надрлар-биле, кижилер-биле ажалдык экиндери. Бештиң сорулгалы—уластик, аверо бурзууң, ажалычын турар бурзууң бөдүңү хөргөң бил- дир болгаш ажалк, бедик мергештиңиз кижилер баштап турарын чедип алыр. Эртек чылдык ажалга бер турган ча- зыгларды, чедиптерден чогуур түнелдерин ичмалды эрге- жон чугаа.

Сос берин тур бис

ӨӨРҮНЧҮГ ТҮННӨЛДӨР

Эртек юбилейги чыл совет кижилерге оңа чыл болган. ССР-нің чаа Конституциясын хулаалган, Уаг Уктары- нын 60 чылдык байыралдык-биле демелген эрттирген. Бештиң «Московский» ұсақжылдыга заводунун коллектив- ни юбилейги чылдык мырмалы өгөңдөн тура тоңууңче чедип: «өзөң чарыгдалды, эки шынарым, электиң продукция- ны — Тороң чуртка!» деп доо-ру-биле ажалдык келген. Чылдык түнелери үдүрүшпөө, бештиң малчынармын, хову ажалдыгыларын болгаш механизаторлармын эки ажалдап, хой-хөй көргүзүгөр талазы-биле планын онал- дарыны база социалистик хулаалгаш чедикшиңиз күсө- тектен дээрин бүдүрүдиге чугаалап болур. Күрүгө эт сазар талазы-биле планын ажал-ағыл октябрь-ла күсө- тектен. Бода мал бурзууңун дужаада деңизин 470 кило- грамм чедип, ол болза районун ортумак көргүзүңдө чар- тык дөңгөр хөй. Чылдык бештиң хойжулармын оңа эки түнелдерин чед- дип алган. Юбилейги чылда беш 222 тонна планын орунга 260 тонна бедик шынарым дүктү сөткөм. Эртек чылдык чыгында инициатива малыңа чед белет- кезинге бештиң механизаторлармын эки ажалдап, 800 тон- на витаминни сизин далганы белеткээр турган, оңу 113 тонна чедирген, сенаж салырыңын планын 380 хуу күсөт- кен, Сөгенин чедирген-биле белеткен, ичмалдажык селес салырыңын планын бештиң чедип берган. Бүгү-ле ажалычын боттарынын планнарын база соци- алистик хулаалгашын күсөткөн турар дугайында ажал- агыйнын партия болгаш профсоюз организациялармын док- таамал сазы салын турар. Оң түнелде 40 кижин чыл планын агулга-да, а 24 кижин юбилейги социалистик ху- лаалгашын ноябрь 7-ге чедип күсөткөн. Чарычтын му- ракчыларынын санын бештиң ат-сүргөт хойжулармын Социалистик Күш-ажылдык Маадры уаг хойжу А. А. Шетини, уаг хойжу В. В. Ракин, уаг хойжу, Ленин болгаш Күш-ажылдык Кызыл Тук ордендерин электиң А. М. Дымская, сазычлар А. Т. Кузнецова, М. Ф. Кировкина,

жаклаптарлар Н. И. Ковалев, А. С. Ошеников, П. И. Барыш- ников болгаш оңе-да хой-хөй кижилер кирип турар. Бештиң ажал-ағылмын 60 ажал хойжу бригада бар. Ко- даннар бот-боттарындан хой-хөй километр мрак турар турар. Ичмалдажык хойжулар ула-дара улажармын, арга-дур- жугазын солукчан турар дугайында сазы салын турар бис. Айда бир катан топ туралга хойжулар конференция- нын артырын турар. А конференция болурунун мурунда түс-түс хойжу бригадаларынын арасында уаг-дөшүр хынал- даны чорудар. Конференцияга хойжулар боттарынын ажал- хөргөңи дугайын чугаалажып, чедиптерин анализден көөр, оларын чайладыр талазы-биле хемчегерин төлөкчүлөр. Эр- тек чылдык болгашан ичмал беш конференцияга ичмалда- биле 300 ажал хойжу киришкен. Конференцияларга бештиң эң дөре хойжуларыныкы енал бөрү, ажалымың дур- жулааны солчуру чачыл апарган. Бо беш чыл ажыктыг чоруктун болгаш шынарын доо-ру- нуң адала-биле эртин турар. Шынарын көргүзүңдө бедидер талазы-биле бештиң хөй чүдүрден кылып турар. Чикээ, эртек чылдык саткан сүтүң ишти хемчөзүңиз 90 ажал хууу бирги сөртү болган. Ол дөргө оңу мурунда чыл- дымдан 20 хуу хойжу турар. Шынарым көргүзүңдө хана паралажыңга үргүлчү чырыңды турар, фермаларда тускай стелдирин дерип кылан, кыйгырымдык алакаттар база бар. Тываның «Революцияның чалбыжы» совхозунун ажал- ишчилери-биле социалистик чарыш бештиң коллективни- ко күш-ажылдык бүдүрүчүлүгү бедидеринге, бүтү ажал- лыктың шынарын ажалдыктың чугаа ийи болуп турар. Бууруд баштыг Саян артында бештиң чарыш чорук оң- нуктерин бар дээрин коллективке, ажалычын чарыш чылдыктын, партия, профсоюз, комсомол хулаалгашына чугаалап, көсүк агитацияга көргүзүңдө турар бис. Ол чорук күш- ажалычын найырады улам быжылган, ийи ажал-ағылдың кайымың-даа уаг уаг ажыкты берип турар.

В. КОВАЛЕВА, ажалычын комитетинин дарганы.

Краснояр ферманың саап- чаларынын арасында юбилей- лиг социалистик чарыш кал- барган. Кижилер бурзуу-де бедик саздыкы чедип алырыңче, өскө эш-өрүңдөн хөжүлдөп налбашкың. Бөдүңүң хулаа сазышкымын-биле инициатива көргүзүңдө бедидеринче үт- күш турган. Юбилейги чылдык чарышкына Краснояр ферманың мен бирги чарыш келди. Ол баштайга чедикшиңиз юбилейги чылда чедип алганым менээ турас- каалдык болуп турар. Совхоз- тун берген планын—саар ийек бурзууден 1750 килограмм сүтү саз алыр. Мен ийек бурзууден 1800 килограмм сүтү сазын хулаалгаш мен.

СӨСКЕ ЭЭ БОЛУР

Берген сөзүңге ээ болур дөш, турар-соруңгун болгаш кызыл- ман-шуудуң ажалдадым. Ундүргөн күш халас болбаан, берген сөз ээ барбаан. Чаа чылдык эгезинден бөр өртөөн каш чор- уктарда ийи комбайны, бир тракторун септен үндүргөн. Тракторларын февраль 23-кө чедип бурзуу-биле септен дооскап, бедик ийи шугуңуң- ча тургузарын механизаторлар хулаалгаш.

Бештиң «Революцияның чал- быжы» совхоз Саян артында ко- лхозык Хакас автономиялы об- ластың Усть-Абакан районы «Московский» ұсақжылдыга заво- ду-биле социалистик чарыш салын алган. Ол чарыш бештиң уламын сорук кирип, оң-да дык бедик көргү- зүңдө ийи берип турар. Шаң ма- дыг күш-ажыкты чарыш кайы- кайыңында уаг ажыкты. «Московский» ұсақжылдыга заводунун ажыктыг арга-дур- жуламын бештиң совхозуусу- нун ажал-ишчилери ажалгаш турар.

Т. ОЮП, сазыч.

Курлавырларны ажыглааш

Үш аяры чыл мурунда бештиң делегацияныкы составына кирген, «Рево- люцияның чалбыжы» сов- хоно чоран кижини. Ол ажал- агый, ажалычын оң ажал- агыймын, күш-ажыл- га инициатива кижилерин менээ ажалк чарышкың. Эртек юбилейги 1977 чылда бештиң хойжу брига- дамын калчаар ажалдаанын чугаалаар болды-дыр мен. Беште мантанын болуп чү- ве-даа бар. Эртек чылдык торур чүе хойга оналгытыр 134 хураганы менди алдым, ол — областа ийиңи, а районда эң кичи түнелде болуп турар. Бир баш те- рүүр хойдан кыргып алган дүтүсө 7 килограмм болган. Мен «Московский» ұсақжылдыга заводунда 14 чыл ажалдан тур мен, бо арасында мындык көргүзүгөр чөре турбаан чүе. Ажалдык калдык-бир чакыттыг боор сен деп хой- хөй кижилер менээ чугаалап турар. Менде калдык чакыт турар боор! Чыл бүр- де ол түнелдерин оңу турарында кол чүе—арга- дур-ула болгаш ам сеткялди күш-ажылды-дыр. Хойлар- ны бөдүң чыл дугаада чед оларынга калдыкы тур- бар бис. Чикээ, күзүн ко- дан чоогуңда эки өбүтүг чөре бар-да болза, хойлар- ны 8—10 километр мрак- дыр апарып калдар. Хой оолдар үеде ажалыңар- биле чок оларарын ху- маалаан турармын ол. Бо чылдык марта эртеги оодалышыны эски уага эрттирген бис. Ам бөдүңү чөдөрүн ийиңдиге чедип- чөдө биле дүзүргөн, өтүлгөр чүдү бар, дериг-хөргөскө- дөрин септен белеткен. Хойларын тарып боозады- рын чогуур үеңизге, эки шынарым эрттирген. Ич- чангаш оңу беш чылдык үшкү чылдык-да багай эвек «дүжүттү» алыр болуп турар бис. Ажалга уаг ийиңиз чүе социалистик чарыш бол- гаш. Районун эң эки хойжуларынчын бирөөн В. В. Ракин-биле дөрт чыл улаштыр чарыш тур мен. Оң бригадалык түнелдерин база көчүгү эки. Хой-хөй кайымыңгыт хойжулар, бөдүңү ажал- хөргөңиң баулуң мастерлер «Революцияның чалбыжы» совхозта бар дээрин билер мен. Бот-болуусуна ула-дара барын, мергеш- тиңиз уаг-дөшүр өөренип бисең чугула-дыр.

А. ДЫМСКАЯ, улау хойжу, Ленин болгаш Күш-ажылдык Кызыл Тук ордендерин электиң.



Улау хойжу В. Ракин болгаш механизатор П. Барыш- ников. Н. ЗЫКОВТҮН фотоу.

КУУСЕДИР ДЭЭШ

Бөгүн механизаторларның эң-не улау сазын салыр чүе- зи — 1978 чылдык чалыныга техниканы чогуур үеңизге болгаш тулаан эки шынарым кылдыр белеткен алыр. Хо- нуужын дүжүткүр хөйүңде тракторларын, хөргүң бол- баазырадыр коожар техника- ның база чаштырылгың хөргөскөдөриң инициатива ажалдыгыңдан хаммагың дээрин эки билер бис.

Алаан ажалышкы ажалды- рын соода дөргө-ла бүтү техниканы ийи күч арылаан, кижин кадалгаар чөриңе тургускап. Сөптөзү эргежөк туула машиналарын мастер- скяда кирген. Септе- генин темизин, «е кол-ла чүе —оң шынары дөш социали- стик чарыш септекчилерин ортууңда калбарган. Эртек чылдык дөрткү кварталда тракторларын септарияны кө- жүг хөргөскөдөриң белеткө- риниң планын бүрүң-биле күсөттиңиз.

Бештиң мастерскаяныкы техника талазы-биле буруң дериттинген деп чугаалап бол- бас. Ичмалдажык нөмөдө кур- лавырыңны база болдулар ар- таларын ажалдаарын оралды- кой турар бис. Чикээ, дык хой бедидерин болгаш ке- жектерин боттарымыңды кү- жүсө-биле катан тургузуң өң турар бис. Көдө ажал-ағыл машиналарын гидравлика- нык системаның бир дугаарында бедик бызылгыш плангыла- рын сандан үер. Шанда ол орта колчуг бергенде турган бис. А ам гидросистемалар- ның плангыларын септежик, катан ажалган өөрени берди- вис. Слесарь-инструменталь- ник Н. В. Топорков биле меха- ник П. С. Пахомов олар ол ар- ганы чогапкан.Баштай тулаш- турар чаа ушту чоңуп кызыл

СОЛУГАЛАРЫБЫС

«Көдө чоннуң культура ган- бырылаанын улам ийи эки- жидер талазы-биле хемчегер дугайында партия, чакыткыч доктарын чокта чаа партия үндүргөн. Чогадычы сорук ки- риликкенин ажалдаарын, кө- дөңиз ажал-ишчилери-биле хулаалгаш улам-на ийи бол- дурун ол доктар бистерге, хулау а-чы р-ы д-ы-ш-к-и-и ажалдыкчыларынга, хулаалгаш турар.

Мен ашатор кижин болсо- нымда, сүт-баран ферманын- га, хойжулар тураларыңга, септеке мастерскаяны эң- не чөдө баар мен. Бүгү-ле күжүн ажал-хөргөңгө берип турар кижилер-биле чугаала- жары талалың. Сөзүң үеде бис ССР-нің чаа Конститу- цияныкы, Совет эрес-чарыры- ның алдары 60 чылдык тур- раскааткан ийи ас журалың, дөрт бөсөдөн сүт-баран фер- мамын эрттирген бис. Оң ажалдык «Чалыңтарын», «Дай- ныч хулаалгашын» бедик са- нында чөрткү, ферманың кы- зык-булуңуң чаа доо-ру-нар, алакаттар-биле берип, ажал «Бештиң турар сүдүрүс» деп стелдин кийдиңиз. Сөзүң беш чылдыктын дүрүңүңда Московский суура калдык со- циал-культура чарычылдары болгашын дугайын үе стелди чугаалап турар. А ийиңи өскө- рилгелер партия ийиңи, Суур- га чүдө сөзүң дөрт чылда бе- лиң таварыңың чуртгалга башчыларын ийи чаа күдүң- чү, ийи жазын нежешке, бе- жик бурзуу талелерин, 13 өс-буар дүдүк чик ажалың- наларын.

Бештиң бүтү политмассола ажалымын таражыңың бол- гаш малчынын күш-ажымын бүдүрүчүлүгү өстүрер, күрүс мурунча хулаалгашын болгаш планнарын чедикши- киниң күсөдөр кол сорула- ны салып турар. Ам фермаларда болгаш киш- тагаларда малды азыр ажап турар. Кижин малчыңарга бер- ге үс дөргө билдиңер болгай. Ичмалдажык бештиң соруламын болза, оларын ажалыңа кө- рү таланың дуулажыңын бот- төдөрү болур.

«Революцияның чалбыжы» совхозтун ашаторларын база бөдүңү коллективинде уаг ажалдык чоруду турары чү- еажок. Оларын кижилер-биле ажалымын дүрүжүлөшкөн дугайын, бөсөдөларын, жек- ку агитацияныкы түнелдериниң дугайын билч алыр күсөңчө-дир.

М. МАКОВА, Московский суура библио- тека эргелекчиси, агитатор.

ШЫНАР БОЛГАШ ТЕМП

Амгы үеде бештиң механизаторларымынча эң-не ажалышкы- ның ажал—техника септеген. Часын чову ажалда- рын чогуур үеңизге, бедик аг- ротехниктиг дөңгөдө эртки- рери, а ийиңи болганда чаагай дүжүттү алыр — көдө ажал- агый техниканыкы бедик бү- дүрүчүлүгү, инициатива ажал- даарыңдан хаммагың. Ич- чангаш техниканыкы бедик шы- нарым кылдыр, чогуур үеңиз септен белеткөриңче совхозтун механизаторлары уаг инициативаны салып турар. Септеме чогуур сепкалар- нын ажалыңарын, кула- таларыңын, алыңарыңын 50 хууун эртек чылдыңа белет- кеш, кадалгаар чөриңде тургускап. Эртек чылдык дөрткү квар- талында совхозтун механизаторлары 10 «СКД-5» комбайн-

ЫНАНЫЖЫМ УЛУГ

Бууру баштыг Саян ар- тында ыракта турар «Моск- овский» заводтун ажал-ишчи- лери-биле бештиң «Револю- цияның чалбыжы» совхоз- тун инициатива, жек- низаторларынчын артында ажал-ағыл чарыш план- га дөрт чыл мурун- да эгезин чүе. Ийиңи ол ажал-ағылдың ат-сүргөт хойжу. Социалистик Күш- ажалдык Маадры Афан- ай Алексеевич Шетиниң бештиңге адалд чораны, социалистик чарышка менч кылбарын. Бо арасында мен чарыш турар инициатива өңүңүң, Хакасияның ат-сүргөт хойжу, Маадры Шетиниң ажал-ораныңа адалд бар- ның даа чоруду. Ажалың арга-дуржуламын-даа со- циалистик чарыш калчаар- да ажалк үеде ажал-ағыл- дык ажалын оңу бүзүргөн билдиң.

Эртек юбилейги чылда Афанасий Алексеевич, шы- на-ла, менч кылдыңар ашты. Бо үнүң келген чаа чылда калдык сорулганы салып, калчаар ажалдап турары- ның чарыштың өңүңүңе со- нуулардыр болдун мен. Беш- тинде кыштың байдалын чөдө дык эки: хар чүдө, өст-сеген элек, хойларынчын күш-дөңгөдө көңүс күсүсү тевээр. Бо чылдык арбын «дүжүттү» алыр деп уаг инициатива-биле ажалдап тур бис. 100 башка оналгытыр 130-ден өзөң эвек сүрүлганы менди дөрткүлүрүң, хой бурзууден 5 кило- драм дүктү шырып алырың түдөңгөн мен. Мээң кобанымда хойлар- ның ажалыңын үшкү дека- дазында оолдот эгелээр. Ич- чангаш ам бүгү-ле чүеңи белеткен алың.

И. САФОНОВ, хойжу, Ленин болгаш Күш-ажылдык Кызыл Тук ордендерин электиң.



Механизатор А. Сафонов биле Н. Мендара трактор шимчедикчилерин эртек тур. В. АМЫРНЫҢ фотоу.



АК ХАЛАТТЫГ КИЖИЛЕР

ДЕМНИГДЕ КУШТУГ

Мен республика эмнегенин уюлгучу сабырына чагыс уда эсе эмнеден келдим. Ол үстөрдө уюлгучу сабырынын колдоосунан күш-ажыс турумуна чыңыканын көрдүм. Сабырдын артындагы Дюков Кузнецкий Балчый ооз арты артер чеди келген, бүгү палаталарын эргип, кезишкени кылган кижилерин хайтааран калатар чагычылдык.

Бо эмчини республикада билбес киши оозар деп бодар мен. Оор аяк-агай-агай даштын байдалында өлгөн Дюков Кузнецкий бүгүнкү эмнеден келгенде, 1981 чыккан эргеп Тывага ол аарыктарын эмнеден баштайгы специалист болуп ажалдан эгелден. Ол үстө тей сабыр турбаа болган аягы-агы эмнеден келген палаталар хостарын алган, аарыг кижилерин эмнеден келген арызына кызмыс-биле эмнеп чорун турган.

Республикага эмнеге комп-лекцияны аяккагы-биле бер-гелештир аякык уюлгучтар В. И. Шелудяков, И. В. Козлов, Ю. В. Кизилев олар Тывага чедип келгенер. Аякык специалисттер аяк-агы кел-гелештир дуржуугагы эмчи Д. К. Балчый-ооздан көрүп өскөнүн, теорияны практика-биле коюп, аякык-ажыс хун бүгү чагычмын эгелден... Бо хүндеге үстөдө көргөнүне уюлгучтарын кел-гелештир аякык-агы Дюков Кузнецкийн удуруугагы-биле дорт холбашкан.

Аарыг кижилердин кезиш-кени үстөдө ушунган ол-чү-түнү болган хемчээл аяк-агы бүгү даштарын кордорда тур-гузуп каан дегиндеге шыл-аада дегенде, оң табыл-бырын адаанда бижик каанын көргөн, аякыктын организми-ге эмне даштар канчан тын-тын келер ирпн дэн бодар башка доран ирпн келер.

Бо сабырда бекен кире орун бар. Аякык аякык кижир доктаамал эмнеден турар. Уагу эмнеден дуаалык, аарыг кижилерин эмнеден, аякык турар медреселарын адап болору. П. И. Мерзлякова, К. И. Суханова, О. В. Симонен олардан аякык болган мыг-кыр үнү кижир каан-даа дынаса.

Коридорун, палаталарын аарыг шөсөр, каалатка-ши-меден, өй-өйөн үнү турар аякык-агы болган бай-аралдарда үндүрү турар «Уролог» ден хаа созул кор-лективтин кезишкенин аякык-агы болган, оларны аякык-агы болган бодыккан турар.

Х. ООРЖАК.

СОКУУРГАКТАРГА

Найысыладдың кудумчулары болгаш шөлдери

Москвада кайы кудумчу эне уууну? Уууну 15 кило-метр чедип турар Ленин про-спектин Найысылада Ленин-град проспектин эне-не кал-бак (12) метр чедип турар. Москвадын эң узун шөлү — Кызыл шөлдүн чыгышы — 75 мүн дөрбөлгөн метр.

Манавааны аалчы

Эрткен чыдак октябрда Москва областа Андреева деп суурунч ханьда бичин жөл-түшөсө ийи куу-кзон кову-нан. Оларнын бирөөн аяк, өскөн — кара. Ийи хондада оларны караан хонду кы-рынга байырлашкан деп ийи дегенде, күскү ак көк дөр-жө лимын кире берген.

Кырган-ава эрес болган

Финляндия чурттуг 81 хар-дык Ханна Лидстрөмдин өг-бүдөс денир-орук шүтүмүнү чагында бичин бажында тур-тач турар.

Удавас-ла бо редьктер кыры-бле эртер шөсидин салкын

«ВЕРА, ЭР-ХЕЙ»

малчыларнын калымы хай-гаарарында аягыла Вера Би-дел-Доржуева аягы-бүрү хал-дарымын баш буртуугар чо-рудул турар.

Бадыр-берт оруктарыг Шеле, Сайыр, Чадгыс-Шивы, Шом-Шум деп черлерде оон бар-бааны чалчынар чок.

Чоокта чаа суурдан 100 хи-ре километр черде, өң берт оруктуг Шом-Шумун аякычын-нарын совхозта аякычын ко-митеттин даргазы М. Кожен-оол болган тускай эртенки-лер-биле калы тос холдуз ке-лип чоруп, оларга дыка хөй ажыктыг аякычларын кылган.

Шом-Шум мрак-даа, орут көчүгү шаптаразынын чер. Мычала-даа ол кайгамчык со-дун, кашпадарыг, калыр хал-дарыг чери кезип, кыштын арыг агаарын тынып, малчы-нар эргип чоругууга сому-даа-дыр—деп, Вера хөөрөп чуга-лаар.

Б. ОНДАР.

„ЭЗЕНГИ СООТПАС“ ЭМЧИ

Аякык ужурагыр дээр, ба-жышыга чедө бозирме, ол чок боду. Оон өзүң ишти Расина Карбы-ооловадан айтырарыма: «Чалатже чо-руй барды» деп кыска харыс берген. Каян каян кыска харыс берген, хулуугураш: «Аарыг кижини байдалы-ла би-лар, ол бергенде турар бола, Саиды каян-даа оңу лабса.

Устуде одуруугагы ном-чаал, мында эмчи кижир дута-йында чудаа чорун турарын номчуу эскерген боор. Ол мын. Саиды Салчакович Шы-раптын допуу палаталары көр-болса, кижир солдуурлар кире чүе чок деп болуу. Аякык боо-чакан Мынгу-Тайга чурттуг. Школа доксаан. Оон соода-Красноярсктин медицина ин-ститутунда өрөөни кирген.

Оуну 1965 чылда доксаан, баш-тай Эрзвиге, Бая-Ханка аякыктын турган. Чөөн-Хемчик район эмнеден келген 1970 чылдан эгелен аякыктын. Тус-кай мергежил—көөр эмчи.

— Саиды Салчакович, силер-ши шилеп алган мергенши-лер солун-дур, эмчи кижир че-ле маан-даа хүндүткендег бол-гай — деп чугаа калдында кы-ка дидим. Оуну дынасан, С. Шырап элден боданын ор-гаш:

— Солун дээрлер шыл. Би-чала-даа харыскага база улуг болдуу ийи. Эмчиден ду-даа дилеп келген кижир дээр-ге, бодунуң төрөяңиз азы аякы-кың.

О. ТОЧЕНБИ.

РУСТАВИ (Грузин ССР). Ме-таллургия заводунун цехте-римде бригадаларнын болгаш элчеглерини социалистг чары-жымын чоруп турарынын дугайын көргүзүп турар табица-лар-биле каяы бугурулге чериниң амычкычтарынын болгаш тускай эртенкилерини урулгаш—школачыларынын алган демкелерини база азып турар апарган. Ол чаа чүлүндү өг-бүл-ге болгаш шимолга дулаалар чөвүлелди шиптири-биле кир-ген. Ындыг чөвүлелди заводтун партия, профсоюз болгаш комсомол коллективтериниң шиптири-биле тургускан.

Сентябрьнын эгезинде бугурулге чериниң цех бурзуу № 1, 7, 12 школаларын класстарынын биринзинге-ле шөфтер бер-ген. Металлургия урулгарынын өрөөндөгизин болгаш чурумун хыялпн турар.

Шоланы дооснанынын соонда заводка аякыкыларын куззан өрөөничлерини тускай бригадаларга быжыгган каан. Брига-да далаанын аякыкыларын...

Аваталы Орлов балчыныга чышы келген, кайган каан. Манавааны аалчы бо: куу куд кастар арында мый-бозар найбаран турган. Чыныкче кижир-да чоокшунатас болган: мойну суулу, шимжорет, чалгыштарын керип турган.

Ол удаанда тоомаран. Ол аяк кастар-биле тараа, карто-фель чип турар апарган. Чы-дыкта аякыкы алгара бериле-ор. Дээрте хостуг улук чорукса-зын каан турар боор. Бажык-ның ээни кууру аякыкында салып үндүрөйин турар: час-дужуң чыдыгы бээр, хостуг ужуң чорудуңар бодан турар. П. ШАДСКИН.

А. ГЛЕБОВ.



Хову-Аксынын участка эмнеден келген даш эмчээр сабыр эки аякыкыларга хамарыкыр. Даш эмчани Зоя Хелимеева-на Саныч 1972 чылда Иркутск хоорайныг медицина институту-да доксаан, мыда аякыкы чедип келген. Кижилерини калымын дээр чаагай, бунуң иквиден аякыкыда ол хөй-лүг аякыкына иденкейди кижип турар. ЧУРУКТА: даш эмчани З. Х. Саныч аякы үстөдө. В. АМЫРНЫЦ фотогу.

«Саиды Салчакович кызын» деген бир үй-биле савадла-нар. Чүрекке кезишкенин кы-дык турар, Саиды Салчакович икити туура өрөөнө бүгү-ле теориялык хөй чыл дуржуу-газын шүтүзүп бир кижилер моонун. Хөй күш, өнөрлөлдү ол кезишкенин негез. Чүгө дүзүр болбай!

Дыка хөй үсө ол бут кы-рыкта тура эрттирген. Ша, иштүтүлдү эрткен-даа бил-бөт. Аарыг кижиниң амы-чын алыр дээр ол бүгү-ле чүвени кылган. Хөй дүжө-нишкенин үндүргөн. Ол бүгү-нүң түнөсө өрүңүг болган. Кезишкени чедикчилер эр-кен. База бир кижиниң амы-чын эгиттирген!

Боога элден кижир эмчиден үндүр бижидин турар, Саиды Салчаковичтин холун дык-чыг тутуш. «Четирдин, эм-чи» ден сеткиниң ханымын чугаалган.

Четирдин, эмчи! Бо сестер-ини Саиды Салчакович хөй удаа дынасан, Мычала-даа бо бер-ге көшкенин эрттирди, олуңуң аспаандан ушта кырып алган кижизинден мыдыг өсүтү дыналарга сет-киге чок, сагышпа акык, түрекке таалангыч болган. Оон бээр Саиды Салчаковичтин дугайында Чөөн-Хемчиктин чоңу «Шырап—шырап эм-чи» ден кыска үсөлдө-да бер-ген. Уаустуң мыдыг өс-төрүн дынасан, ол пиши ал-ган мергежилдине улам бер-динип, аякыкына кызыма-дам барып, хөй-ады улам кодуруткен.

Д. ЧЫДЫМ.

ЗАВОД БОЛГАШ ШКОЛА

даның кезишкенин мергенчилерини металлургия профессиона-лы-биле таныштырып, оон чараш болгаш улуг ужуру-дуз-алыын билеп алырынга дулапал турар. Эң дээр өрөөничлер-ниң чуруттарын хүндүлөп сабырсыгыч оларын даанды-рыкчылары болуу, чүш-аымылан мурнакчыларынын портрет-тери-биле кожа азы кар.

— Эрткен чылда беш чус аныг анык оолдар болгаш урул-гар школа дооснанынын соонда бистин заводууска аякыкылар-быле колгонер. Аныктарга улуг эргаларын берип турар, шилеп алган профессионалыга олар таарып турарлар. Шө-рөташини хөгжүдүп тура, бис социал хөгжүлүшүң фандуун-дан класстарын калбартырыңа болгаш өрөөндөгү кабинеттер-инин дериелелерин көвүдөдиринге анык-хөргөңүн үндүрүп берип турар бис—деп, бугурулге чериниң директору О. Су-ладе дыннаткан.

рыштыр лекция, беседаларын, дыштангыла кезелерини док-таамал эрттирпн турар. Суурун агитквартиралары тус-тузунда чарышты. Оон не-гелделерин дозуу-биле күсө-дип турар агитквартиралар бар. «Аякык», «Чөлөө» агитквар-тиралар чарыштын түнөсө-биле квартал саанында тилекчи болуп келген.

Совхозтун дирекциясы, аары-жөк бодан көрө Совет «Уле-герин куучуучу, күш-ажыктын коллектив» даш чарышты бо чылдын эгезинде чаралан. Оон негелделерин коллектив, тур-такчы бугурунүң кичөөнөйги-ге чедирген. Мычанган олар ух чарышка иденкейле кир-жи-биле чаа сорулгаларын мурунуга салып, кыла чогуу аякыкыларын тодараткан.

Оон түнөсө бо чылдын бирги кварталында түнөсө, устөрөгү корум-чүрүмүгү ку-дучуңу, күш-ажыктын коллек-тивти илердир. Кымың тил-лекчи болуу — чарышта хаара туртуган кижилерин аякык-хөргөндө, корум-чүрү-мундан болгаш кыган аякык-хөргөңүн ур-гүнөдүндүн чок хамарыкыр.

О. САЙЫН.

Чөөн-Хемчик район.

СПОРТ СПОРТ СПОРТ

АЛДЫГЫ ЧЕМПИОНАТ

Найысылад Кызылдын шыды-раачылары хоорай клубунун бирги чери даш ойнап эгелден. Чыл сагында эртин турар чыл-чыл апарган бо маргылдаа моон-биле ам адым дуулар бо-лур. Баштайгы чемпионаттарга М. Кенин-Допан үш чыл улаштыр чемпионан. Оон да-раазында П. Беркович, а эр-кен чымы Ю. Быков бирги чери алган. Олар шүтүзү шыдыраак клубунун алдыгы чемпионатында киржин турар.

Маргылдаанын база бир он-загай чүдү—оон киржинилер-иниң аразында өздөй анык-кык ортузунга республика чемпи-ону № 15 школанын тоску классына А. Кольчикова, бирги разрядчылар В. Колбасин (авторук техникуму), И. Кунаа (№ 7 школа) болган өскө-даа таланттык анык шыдыраачы-ларын дуржуугагы хө-чүннар-биле спортчу кужу шөсөңип киреңкениме болуу турар.

Спортчу тудугар катты-жымшыкынын болгаш шыды-раа федерациянын организа-таалы ур маргылдаанын негелдеген дуулар мааза бирги чери алган шыдыраачы Тыва АССР-ниң чемпионолорун ойнаар эрген чалап алыр.

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

Table with columns for program names and times. Includes programs like 'Гуль артыла', 'Чуруктуг утнам', 'Ураи-чечен кыска хемчөлдүг фильм', etc.

НИГИ ПРОГРАММА

Table with columns for program names and times. Includes programs like 'Автопорт-тура', 'Документалдыг теле-фильм', etc.

АГААР

Бөгү республикага быскап-дар чаар. Хаттын күжү кош-кык. Агаардын температурасы дүне 28—30, хүндүс 24—26 гра-дус соор.

РЕДАКТОР В. С. ШАРАВИН

НАИЫРАЛ

Table with columns for program names and times. Includes programs like 'Албан айы-биле шыкыла', 'Кырган пар-воочулангыч ужураалары', etc.